

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСІБ ЯКИХ РОЗШУКУЮТЬ І СИТУАЦІЇ ЇХ БЕЗВІСНОГО ЗНИКНЕННЯ

Брисковська Оксана Миколаївна, к.ю.н., старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування.

В складній суспільно-політичній, економічній та криміногенній обстановці в державі забезпечення особистої безпеки громадян від злочинних посягань на їх життя та здоров'я набуло характеру гострої соціальної проблеми. Від рук злочинців гинуть водночас двоє і більше осіб, винищуються цілі сім'ї, набувають поширення умисні вбивства підприємців, працівників комерційних структур та звичайних громадян. Жертвами криміналітету періодично стають представники засобів масової інформації, органів влади та управління. Названі злочини приховуються фактами зникнення осіб, що створює труднощі в їх виявленні та розкритті.

Безвісти зникла особа це - особа, яка зникла раптово і місце перебування якої невідоме. До безвісти зниклих осіб належать також особи, які зникли під час катастроф, стихійного,

лиха, нещасних випадків (утопилися, накрило лавиною, засипало снігом тощо) і трупів яких не було виявлено. Більшість осіб які оголошуються у розшук як безвісти зниклі - це фізично розвинені, здорові чоловіки (66,8%). Встановлення обставин події, що сталася, з'ясування подальшої долі людини має велике значення, оскільки її зникнення могло бути результатом нещасного випадку або здійснення відносно неї якого-небудь злочину (автокатастрофи, вбивства, викрадання, раптової смерті поза домівкою і т. п.). Залежно від обставин та причин зникнення безвісти зниклих можна поділити на такі категорії:

1. Безвісти зниклі в результаті вчинення злочину. Злочин може бути вчинений як особою, так і відносно особи яка безвісти зникла:

1) жертви злочинів (вбивство, вплив різних сект, викрадення людей, дітей для жебратства, проституції і т. д.);

2) псевдозаяви:

а) родичі знають місцеперебування “безвісти зниклого” і розшукувана особа не хоче, щоб її розшукали, наприклад, щоб через суд зупинити виплату відсотків за кредитом;

б) безвісти зникла особа не може дати звістки про себе (щоб виписати родича з квартири так-як безвісти зниклу особу через рік можна визнати відсутньою або через три роки померлою через суд).

2. Безвісти зниклі в результаті інших подій:

1) зникнення за власним бажанням

зазвичай, останнім часом дедалі частіше за власним бажанням “зникають безвісти” заробітчани. Деякі з них роками заробляють за кордоном і тривалий час не подають родичам про себе жодних звісток. Понад 20% безвісти зниклих - учні шкіл, інтернатів, інших закладів освіти, дитячих будинків, рідше зникають підлітки, які тікають із дому внаслідок конфліктів із родиною або в пошуках романтики., близько 15% розшукуваних безвісти зниклих становлять пенсіонери, 32,7% розшукуваних з числа безвісти зниклих перебували на обліку в психоневрологічних диспансерах, причому питома вага цих

осіб, відзначається в економічно розвинених районах. Вивчення випадків безвісного зникнення особи показали, що у 23,2% оголошених у розшук вже мали місце залишення своїх домівок, причому у 17,4% це траплялося, неодноразово. Переважна більшість таких осіб - психічно хворі, які страждають на ті чи інші розлади психіки, (втрата пам'яті, манія переслідування тощо). Як правило, такі особи через незначний час потрапляють до психіатричних лікарень, або повертаються додому без будь-якого втручання чи впливу;

2) нещасного випадку (втопився, впав з висоти, заблудився у лісі і т. д.). Часто кримінальні провадження відкривають за фактом виявлення невпізаного трупа. Найтиповіша ситуація - безхатченко, у якого при собі не було жодних документів, замерз на морозі, опинився під колесами автомобіля, отруївся неякісним спиртним, загинув у п'яній бійці.

Зникнення особи, як правило, пов'язано з рядом найбільш поширених причин, на сьогодні, як правило, розглядають чотири версії: вбивство; нещасний випадок чи самогубство; переховування від рідні та знайомих; міграція в інший регіон, або іншу країну (трудова та ін.)

На нашу думку версії, щодо безвісти зниклих осіб можна класифікувати, взявши за основу причини зникнення розшукуваних осіб: жертви злочинів (вбивство, вплив різних сект, викрадення людей, дітей для жебратства, проституції і т. д.); психічна хвороба; втрата пам'яті; нещасний випадок (втопився, впав з висоти, заблудився у лісі і т. д.); самогубство; зникнення за власним бажанням; псевдозаяви.

Більшість кримінальних проваджень, порушених “без трупів” потерпілих, обставини зникнення яких і зібрані матеріали дають підстави вважати, що вони стали жертвами навмисного вбивства. Елементами криміналістичної характеристики вбивств за відсутністю трупа є характеристики особи потерпілого та злочинця, способу вбивства, обставини вчинення злочину, слідів злочину. Потерпілими особами

вказаного виду злочинів, як правило, є особи, які пов'язані зі злочинним світом, політичні діячі, журналісти, керівники підприємств, комерсанти та інші. Відомості про потерпілого слугують підґрунтям для версії про ймовірного вбивцю й можуть дати відповідь на питання - кому було вигідно зникнення особи.